

Безкоровайний Б.В.

аспірант,

Національна академія прокуратури України

ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗА УЯВНИМИ ОБРАЗАМИ

Юридична наука і практика є тією сферою, яка історично тісно пов'язана з проблематикою вчинення і побудови принципів різного рівня, характеру, спрямованості та сутності. Необхідною умовою будь-якого ефективного досягнення і задоволення потреб у людській життєдіяльності є адекватний комплекс взаємопов'язаних елементів. Одним з таких елементів у юридичних науках, зокрема криміналістиці, є основоположні поняття, принципи, на яких базуються ті чи інші наукові розробки.

Принципи криміналістичної ідентифікації, у тому числі й ідентифікації за уявними образами неодноразово були предметом дослідження таких вчених як Р. Белкін, О. Гінзбург, С. Голунський, І. Котюк, О. Образцов, С. Потапов, М. Селіванов, Б. Шавер та ін. Однак в теорії криміналістичної ідентифікації не має єдиного підходу до класифікації її принципів, у тому числі ідентифікації за уявними образами. І це з тих причин, що одна група вчених в основу класифікації ставить поділ принципів криміналістичної ідентифікації на загальні (чіткий розподіл об'єктів, що беруть участь у ідентифікаційному процесі; розподіл об'єктів ідентифікації на змінні та відносно змінні; застосування найбільш глибокого і детального, пов'язаного з синтезом, аналізу об'єкта ідентифікації; дослідження кожної ознаки в процесі та встановленні залежності стану об'єкта від зміни умов його перебування) [1, с. 36] і особливі (здійснення контролю за належністю уявного образу; створення умов, що нейтралізують дію фактору суб'єктивного переконання) [2, с. 29].

Класифікація ж принципів криміналістичної ідентифікації залежить, насамперед, від їх сутності, які є різноманітними науковими положеннями, основоположними ідеями (концептуальними основами) та підґрунтям для формування висновку про сутність, зміст криміналістичної ідентифікації та порядок її проведення.

Інша ж група вчених-криміналістів формує класифікацію теорії криміналістичної ідентифікації на дві частини: загальна теорія криміналістичної ідентифікації та галузеві теорії криміналістичної ідентифікації в трасології, почеркознавстві, авторознавстві і інших напрямках криміналістики [3, с. 44; 4, с. 123; 5, с. 8]. З цією позицією важко погодитися, оскільки в теорії криміналістики вона не відповідає

принципу цілісності систем. І це з тих причин, що з даної концепції упущено вчення про криміналістичну ідентифікацію за матеріально-фіксованими відображеннями, а також вчення про криміналістичну ідентифікацію за уявними (мисленими, ідеальними) образами. Отож, є всі підстави стверджувати, що теорія криміналістичної ідентифікації містить три складові. По-перше, загальну теорію криміналістичної ідентифікації, по-друге, вчення про криміналістичну ідентифікацію за матеріально-фіксованими відображеннями і вчення про криміналістичну ідентифікацію за уявними (мисленими, ідеальними) образами, по- третє, галузеві теорії криміналістичної ідентифікації.

Ще, одним проблемним моментом класифікації принципів криміналістичної ідентифікації за уявними образами є відсутність у науковій криміналістичній літературі єдиного усталеного підходу до їх класифікації. Це пояснюється тим, що ця класифікація може бути здійснена за різними критеріями, зокрема: за ступенем загальності – загальні і спеціальні; за функціональним призначенням – методологічні та технологічні; за сферою застосування – ті, що застосовуються в оперативно-розшуковій діяльності і ті, що застосовуються у слідчій практиці; за видової належністю ідентифікованих об'єктів – принципи ідентифікації людей, принципи ідентифікації речей, принципи ідентифікації трупів, принципи ідентифікації документів, знань, зброї, транспортних засобів та ін.; за правовою природою діяльності, в межах якої проводиться криміналістична ідентифікація за уявними образами – принципи процесуальної і принципи непроцесуальної ідентифікації за уявними образами.

Хоча означені критерії класифікації принципів ідентифікації за уявними образами є достатньо обґрунтованими, однак ці групи принципів, що виділяються на основі пропонованих науковцями критеріїв потребують й подальшої класифікації. Означене твердження обґрунтоване тим, що загальних принципів криміналістичної ідентифікації за уявними образами є дуже велика кількість. І це з тих причин, що до них віднесено різноманітні наукові положення, що є рівноцінно важливими для різних підвидів і форм ідентифікації за уявними образами.

Аналіз спеціальної наукової, криміналістичної літератури дає підстави віднести до цих положень наступні: 1) в основі ідентифікації за уявними образами є психологічний механізм впізнання як форми сприйняття і розуміння об'єктів навколишнього світу; 2) тлумачення поняття впізнання у вченні про криміналістичну ідентифікацію за уявними образами; 3) ототожнення об'єкта за уявним образом; 4) криміналістичне впізнання, що базується на результатах порівняння ознак (властивостей) образу ідентифікуючого об'єкта з ознаками (властивостями) образу упізнаючого – ідентифікованого об'єкта;

5) твердження про те, що криміналістичне ідентифікаційне впізнання є можливим лише на основі виокремлення та сприйняття спочатку основних (групових), а потім специфічних ознак ідентифікуючого об'єкта, інтегрування їх у цілісний образ та встановлення його тотожності з образом ідентифікованого об'єкта; 6) цілісність процесу ідентифікації за уявним образом; 7) проведення ідентифікації за уявними образами не лише за ознаками ідентифікованого образу, тобто того образу, що був сформований раніше під час безпосереднього сприйняття об'єкта, але й за описами об'єкта, або іншими предметами (наприклад, по фотографії, відео та ін.); 8) результати ідентифікації за уявними образами, які, в свою чергу, можуть бути різним.

Взявши за основу конструкцію криміналістичної ідентифікації, принципи криміналістичної ідентифікації можливо систематизувати на три групи. Першу групу становлять загальні принципи криміналістичної ідентифікації, другу – принципи, що відображають особливості криміналістичної ідентифікації за матеріально-фіксованими і уявними образами, а третю становлять ті принципи, що характерні для окремих галузей криміналістики.

Відсутність у науковій криміналістичній літературі єдиного усталеного підходу до класифікації принципів криміналістичної ідентифікації за уявними образами пояснюється тим, що їх класифікація може бути здійснена за різними критеріями. Зважаючи на те, що криміналістична ідентифікація за уявними образами характеризується індивідуальністю суб'єкта впізнання, то у науці і слідчій практиці необхідно враховувати індивідуальність таких суб'єктів.

При розробці принципів криміналістичної ідентифікації за уявними образами необхідно брати за основу диференційований підхід. З цих причин, виокремлюємо ще два принципи ідентифікації за уявними образами: 1) обумовленість способу ідентифікації способом, що мав місце при сприйнятті ідентифікуючого об'єкта раніше; 2) доцільність попереднього виявлення і обліку під час підготовки до проведення ідентифікаційної дії характеру і змісту органолептичних складових, що є індивідуальними та належать суб'єкту ідентифікації інтегративного способу об'єкта, а також, при можливості, включення означеного в ідентифікаційний процес.

Список використаних джерел:

1. Потапов С.М. Принципы криминалистической идентификации / С.М. Потапов // Советское государство и право. – 1940. – № 1. – С. 36-42.
2. Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий / Н.А. Селиванов. – М.: Юрид. лит., 1982. – 213 с.
3. Бэлкин Р.С. Курс криминалистики // Р.С. Бэлкин. – М.: Юрист, 1997. – Т. 2. – 344 с.

4. Орлова В.Ф. Теория судебно-почерковедческой идентификации / В.Ф. Орлова. – М.: Юрид.лит., 1973. – 202 с.
5. Шевченко Б.И. Теоретические основы трасологической идентификации в криминалистике / Б. И. Шевченко. – М.: Юрид.лит., 1975. – 102 с.

Бронецький І.В.

студент;

Науковий керівник: Сабадаш В.П.

кандидат юридичних наук, доцент,

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКРИТТЯ ІНСЦЕНУВАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРАДІЖОК, ГРАБЕЖІВ, І РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ

Одним із факторів, який впливає на ефективність розслідування кримінальних правопорушень, є приховування злочину. У системі наукового знання про злочинну діяльність проблемним є виявлення такого способу приховування злочину, як інсценування.

З теорії криміналістики відомо, що інсценування – один з різновидів протидії правоохоронним органам, що ведуть боротьбу зі злочинністю, з боку осіб, незацікавлених у виявленні злочину, у встановленні істини по кримінальній справі, у прийнятті обґрунтованих і правильних криміналістичних і правових рішень у кримінальному процесі [1, с. 366].

Злочини проти власності є однією з найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь, оскільки вони посягають на одне з найцінніших соціальних благ – право власності. Слід зазначити, що такі злочини як крадіжка, грабіж та розбійні напади становлять групу найбільш поширених протиправних діянь, що інсценуються злочинцями, про що свідчать 68,3% опитаних слідчих ОВС України [2, с. 122].

При розслідуванні цих злочинів має враховуватися можливість їх приховування, зокрема шляхом інсценування. Але на практиці з цим існують деякі труднощі, особливо у слідчих без досвіду практичної роботи, коли вони сприймають подію такою, якою їм її представляють злочинці. При цьому, виключити версію про інсценування злочину необхідно, оскільки у подальшому виявлення такого факту зведе нанівець витрачений час та зусилля на проведене розслідування.

Як зазначає Саковський А.А., організація та планування розслідування інсценувань цієї категорії злочинів має здійснюватися відповідно до ситуації, що склалася [2, с. 122]. Тому, на початковому